

- 1) Archeologisch Nieuws, 1969, blz. 61 en 1972, blz. 90.
- 2) W. Heesters en A. M. Wouters, De Tjongerkultuur in de Rips (gem. Bakel), Brabants Heem XXII, nr. 1, 1970, blz. 3-20.
- 3) Archeologisch Nieuws, 1966, blz. 55; G. Beex, Laat-Neolithische kultuur in Hilvarenbeek, Brabants Heem XVIII, nr. 5, 1966, blz. 110-114; Archeologisch Nieuws, 1967, blz. 56 en 65; G. Beex, Vondstmeldingen, Brabants Heem XIX, nr. 4, 1967, blz. 100; J. N. Lanting, Verspreiding en datering van wikkeldraadaardewerk, Nieuwe Drentse Volksalmanak, jrg. 87, 1969, blz. 45 (205) en kaart; G. Beex, Archeologisch overzicht van de gemeente Hilvarenbeek, in Hilvarenbeek in heden en verleden, 1970, blz. 21-22; A. D. Kakebeeke, De Acht Zaligheden, 1971, blz. 210.
- 4) Archeologisch Nieuws, 1972, nr. 12, blz. 114.

PIJPAARDEN BEELDJES IX

In een vorig artikel (Brab. Heem 22, 1970, p. 72-73) hebben we twee pijp-aarden beeldjes beschreven, een Christuskind met een duif en een H. Elisabeth, die in Den Dungen waren gevonden. Onlangs werden in een gestencilde uitgave, „De Eikendonk te Den Dungen, verslag van de opgravingen 1967-1971, door L. van Minderhout, R. van Nuland en F. van der Sanden” 1972, p. 26-31 niet minder dan 14 beeldjes afgebeeld, die ter plaatse werden gevonden; sommige ervan dragen nog verfsporen. De fragmenten, die variëren van 3 tot 36 cm, zijn afkomstig zowel van grote als van kleine pijp-aarden beeldjes en ook het baksel lijkt verschillend, tien van witte pijp-aarde en vier roodbruin. De reeks bestaat uit drie Madonna's, twee ervan zijn gekroonde hoofden, h. 7 en 4 cm, van een groot beeld van witte pijp-aarde en een ervan is de gehele achterzijde van een beeldje op voetstuk, h. 36, rode aarde met verfsporen. Drie fragmenten van het Jezuskind, naakt, met een duif zijn van witte pijp-aarde; de fragmenten, h. 7, 2, 4 en 2,7 cm, wijzen op middelgrote beeldjes. De twee beeldjes van het Kind met de wereldbol zijn eveneens middelgroot; het Kind in een lange tuniek is wit en 9 cm hoog, het andere roodbruin en 8 cm hoog. Verder zijn er drie vrouwelijke heiligen, de H. Elisabeth, wit 4½ cm hoog, een fragment van een groot beeld, 9 cm hoog, van een heilige met een boek in de linkerhand, wit met rode verfsporen, en een fragment van een groot beeld, wit met bruine en blauwe verfsporen, 8 cm hoog. Tenslotte zijn er nog enige losse fragmenten: het hoofd van een kind met gekruld haar, h. 5½ cm, rood met bruine verfsporen, een zegenende hand, rood met witte verfsporen, 4 cm hoog, en een los been, wit met bruine verfsporen, 7 cm hoog, behoren tot vrij grote beelden, waarschijnlijk van het Jezuskind; ook een naakt kind, rood met witte verfsporen en 18 cm hoog, zal wel tot dezelfde groep behoren. De verering van het Kind Jezus is in de 15e en 16e eeuw vooral in vrouwenkloosters een zeer geliefde devotie (Catalogo tentoonstelling Aspecten van de laatgotiek in

Brabant, Leuven 1971, p. 426-433). Dat in deze kloosters vooral vrouwelijke heiligen werden vereerd in de periode 1400-1520, blijkt uit de reeks beelden van de meesters van Koudewater, Soeterbeek en Leende; van de 42 beelden waren er 36 Maria en vrouwelijke heiligen en van ieder van de drie meesters was er een beeld van de H. Elisabeth (Catalogo Beelden uit Brabant, 's-Hertogenbosch 1971). De opgravers uit Den Dungen verdienen onze dank voor de publicatie van hun zeer zeldzame vondst. Van enige beeldjes uit Bergen op Zoom (Brab. Heem 20, 1968, p. 154-155) werden intussen ook enige afbeeldingen gepubliceerd in De Waterschans 3, p. 235-236, nl. twee foto's van het Madonnabeeldje van de heer Huffmeyer en drie tekeningen van het Christuskind met werelddol + kruis en halssnoer met kruis. De schrijver verwijst i.v.m. deze voorstelling naar een soortgelijk gaaf exemplaar in het Bisschoppelijk Museum te Breda en naar een afbeelding op een meslemmet, te Axel gevonden, met de inscriptie „Maiken Jansens van Stenberghen” (BROB 17, 1967, pl. XV).

Geldrop is als vindplaats eveneens reeds bekend (Brab. Heem 23, 1971, p. 58). In maart 1972 vond de heer P. A. Derks (Bogardeind 13, Geldrop) op een akker in het noorden van Geldrop tegen de grens van Tongelre-Eindhoven een tweede pijpenaarden beeldje, waarvan alleen de bovenhelft bewaard is, h. 23 mm, geel van kleur en met wat ijzeroer overdekt. Het is in twee helften gebakken, maar de achterzijde lijkt ook hier door afschaving kleiner te zijn geworden. Afgebeeld is wederom het naakte Christuskind met een werelddol + kruis en een halssnoer van 7 kralen met een onduidelijk kruisje.